

Христина Василівна Колбасова,
аспірантка Інституту спеціальної педагогіки
і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН
України,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0003-3397-1893>

УДК 376.091.31-043.86:376.091.64-056.48:616.896
DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2023-2\(89\)-25-30](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2023-2(89)-25-30)

НЕВЕРБАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З КОХЛЕАРНИМИ ІМПЛАНТАМИ

Анотація.

У статті розкрито сутність невербального інтелекту як основного інструменту формування провідних компетентностей дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами. Автором у контексті провідних компетентностей схарактеризовано розуміння та напрями психологічного супроводу, специфіку його реалізації. Публікація містить наукову новизну, що полягає у вивченні, аналізі та узагальненні психологічних джерел із метою відображення проблеми впливу невербального інтелекту як засобу формування основних компетентностей дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами, можливостей невербального інтелекту та його основних засобів, методів і методик.

Ключові слова: невербальний інтелект; кохлеарна імплантація; комунікативна компетентність; емоційна компетентність; соціальна компетентність; психологічний супровід.

Удосконалення процесів навчання старших дошкільників з кохлеарними імплантами (КІ) на різних етапах вікового і психічного розвитку потребує психологічної допомоги, різностороннього освітнього впливу, що випереджатимуть виявлення складнощів інтелектуального розвитку. Виявлення стану формування невербального інтелекту – це, по-перше, розуміння індивідуальних особливостей побудови освітнього процесу, зокрема і в інклюзивному просторі, де перебуває дитина; по-друге, успішність соціальної адаптації дітей старшого дошкільного віку з КІ. Психологічні дослідження невербального інтелекту, виявлення індивідуальних особливостей його розвитку є фундаментом для формування основних компетентностей дитини [1; 9].

Порушення слухового аналізатора негативно впливає на психічний статус особистості загалом, створюючи низку обмежень (зокрема можливості пізнання навколишнього світу, оволодіння знаннями, вміннями, навичками), а також перешкоджає повноцінному спілкуванню з оточуючими й остаточній соціалізації. Своєчасне виявлення у дитини порушення слухової функції, ранній скринінг і надання медичної допомоги (кохлеарної імплантації, протезування), технічного, педагогічного психологічного

супроводу, сприятиме гармонійному розвитку дитини загалом.

Сучасна спеціальна література досить активно розкриває питання організації психологічного супроводу, навчання та виховання дітей старшого дошкільного віку з КІ, вибору оптимальних шляхів і варіативних форм допомоги. В основу розроблення технології формування слухо-мовленнєвих навичок у дітей з КІ покладено вагомий доробок українських науковців щодо: бачення шляхів модернізації освіти дітей із порушеннями слуху (О. Вовченко, С. Глазунова, В. Жук, В. Засенко, С. Кульбіда, С. Литовченко, О. Таранченко, В. Шевченко); аспектів корекційно-розвиткового супроводу дітей з КІ (Т. Богданович, С. Заїка, В. Конюшняк, Т. Кулакова, К. Луцько, Б. Мороз, Н. Шепеленко); визначальної ролі сім'ї (Л. Борщевська, А. Ступнікова, Г. Чефранова, Р. Якубовська); розвитку слухового сприймання і формування вимови (В. Жук, В. Литвинова, С. Литовченко, К. Луцько, О. Савченко, О. Федоренко, Л. Фомічова, М. Шеремет); різних аспектів навчання мови і мовлення (К. Бойко, А. Гольдберг, Н. Засенко, І. Колесник, В. Кондратенко, О. Круглик, К. Луцько, Л. Малина, Т. Марчук, Е. Пушин); зв'язку мовлення і фізичного розвитку (Н. Байкіна, Я. Крет, І. Ляхова,

П. Пиптюк, О. Форостян); пізнавального розвитку (Е. Гроза, А. Замша, Л. Малинович); особистісного розвитку в зв'язку з розвитком мовлення (Ю. Антибура, О. Дмитрієва, О. Мілевська).

Водночас недостатньо відображено проблеми впливу невербального інтелекту як засобу формування основних компетентностей старшого дошкільника з КІ, можливостей невербального інтелекту та його ключових засобів, методів, методик. Таким чином, аналіз невербального інтелекту як інструменту впливу на дітей з КІ в Україні, а також як елементу психологічного супроводу дітей з порушеннями слуху в різних установах і при різних типах навчання дає змогу сформулювати мету та завдання нашого дослідження.

Метою статті є окреслити специфіку та розкрити сутність формування основних компетентностей у дітей старшого дошкільного віку з КІ.

Відповідно до поставленої мети, потребує розв'язання низка завдань:

- розкрити сутність системи формування комунікативної, емоційної та соціальної компетентностей у старших дошкільників із КІ;
- проаналізувати особливості комунікативної, емоційної та соціальної компетентностей у старших дошкільників з КІ на ранніх етапах їхнього розвитку під впливом спеціально організованого психологічного супроводу;
- надати методичні, практичні рекомендації щодо використання ігрових вправ задля створення адаптивних психологічних умов з метою успішної інтеграції в суспільство дітей із КІ шляхом використання невербального інтелекту як інструменту розвитку, корекції зазначених компетентностей.

У процесі наукового дослідження було проаналізовано та систематизовано дані сучасних літературних джерел, взято до уваги ключові положення сучасної теорії та практики освіти дітей старшого дошкільного віку з КІ, застосовуючи такі теоретичні та емпіричні методи дослідження, як структурно-функціональний підхід, що полягає у вивченні, аналізі та узагальненні психолого-педагогічних, науково-теоретичних джерел із метою визначення стану розробленості досліджуваної проблеми в спеціальній психолого-педагогічній літературі, а також теоретико-методологічних засад дослідження та перспективних напрямів її вирішення. Важливими методами також є спостереження за мовленнєвою та навчальною діяльністю дітей, бесіди з дітьми, батьками та вихователями, а також опитування.

Процес успішної інтеграції дитини старшого дошкільного віку з КІ, ефективної самореалізації та розвитку відбувається під впливом виховання, а також регулярного спілкування з дорослими, однолітками та постійною взаємодією з навколишнім середовищем. Важливу роль у формуванні основних компетентностей у дітей старшого до-

шкільного віку з КІ, як уже було зазначено вище, є комунікативна, емоційна та соціальна компетентності.

Комунікативна компетентність. Особливою складністю в процесі навчання та виховання дітей старшого дошкільного віку з КІ є формування комунікативних навичок. У спілкуванні розвивається сфера його афектів, емоційних переживань, пізнавальна активність, поведінки, волі, самооцінки та самосвідомості. Це підтверджено в дослідженнях українських і зарубіжних вчених (Е. Ле [12], Н. Парке [12], Ж. Юн [12], В. Жук [3], А. Замша [5]) та ін. Засвоєння дитиною комунікативних умінь, як зазначає О. Круглик, виявляється в умінні підтримувати спілкування, що є: необхідною умовою особистісного розвитку (особливо когнітивної та поведінкової сфер); фактором успішного інтегрування та соціалізації загалом, адже від рівня комунікативних умінь суб'єктів залежить результат та якість процесу спілкування [6].

З-поміж головних чинників, які позитивно впливають на комунікативну компетентність старших дошкільників з КІ, можна зазначити здатність до оволодіння різними видами діяльності, використання міміки, виразних рухів і жестів у процесі спілкування. Порушення слухової функції у старших дошкільників із КІ негативно позначається на розвитку процесу комунікативної компетентності. Порушення вербального спілкування частково створює певні труднощі в засвоєнні соціального досвіду, а саме: у сприйнятті виразної сторони усного мовлення. Труднощі в сприйнятті мовлення ускладнюють взаємодію з однолітками, а також дорослими. У результаті дитина з КІ активно починає користуватися невербальними засобами спілкування [4].

Комунікативну компетентність старших дошкільників з КІ варто розглядати як: спосіб дитини конструктивно взаємодіяти з однолітками та дорослими; сукупність знань, умінь і навичок, що дають успішно сприймати, проживати соціальну перцепцію та емоційну компетентність.

Емоційна компетентність. Соціальна ситуація, у якій опиняється дитина старшого дошкільного віку з КІ, має значення для розвитку емоцій і становлення певних рис особистості. Особистість дитини формується під час засвоєння емоційного досвіду, у спілкуванні з дорослими й однолітками, у найближчому чи соціальному середовищі, що розкривається перед дитиною з КІ із реальної позиції, яку вона посідає в системі людських відносин. Причому важливе значення має її власна позиція стосовно того, як вона сама ставиться до свого положення. Дитина активно опановує її у процесі діяльності, опосередкованої відносинами дитини та дорослого.

У низці наукових досліджень українських і зарубіжних авторів (Н. Дін [10], Г. Лонг [10],

С Umat [10], О. Молоч [7]) підтверджено думку щодо проблематики та необхідності подальших досліджень саме афективної сфери дітей старшого дошкільного віку з КІ.

На формування емоційної компетентності дітей старшого дошкільного віку з КІ впливає низка чинників, а саме: розпізнавання емоційних переживань та станів оточуючих, вміння виражати власні емоції вербальними і невербальними способами. Так, розуміння емоційних станів іншої людини сприяє зовнішнім проявам у міміці обличчя, жестах, пантоміміці, голосових реакціях і мовній інтонації. У міру розвитку симпатії до іншої людини в дитини виникає синтонія (*здатність відповідати, відзеркалювати емоційний стан іншої людини, насамперед близької*). Синтонія є основою співпереживання як здатності «привласнювати» основні властивості емоційного стану іншої людини [8].

Головними напрямками формування емоційної компетентності дітей старшого дошкільного віку з КІ є диференціація якостей емоцій, ускладнення об'єктів, що викликають емоційний відгук, розвиток здатності регулювати емоції та їхні зовнішні прояви. Емоції є одними з головних факторів, що регулюють фізичну та розумову діяльність, поведінку. Вони спрямовують увагу, налаштовують на певний афективний стан, впливають на процеси мислення, допомагають зрозуміти власні потреби, бажання, мотиви, а також сприяють ефективній взаємодії з іншими. Емоційний досвід формується та збагачується в процесі спілкування в результаті співпереживань іншим людям (емпатія), а також під час сприйняття творів різних видів мистецтва тощо. Таким чином, знання про емоції та їх застосування, старші дошкільники з КІ набувають поступово, залежно від етапів навчання, особливостей виховання та супроводу процесу соціалізації.

Соціальна компетентність. Вивчення проблеми емоційної компетентності дітей старшого дошкільного віку з КІ є актуальною і значущою, оскільки компонент особистісного розвитку безпосередньо впливає на процес формування соціальної компетентності. Науковці К. Galvin [11], D. Harris [11], J. Sarant [11], О. Круглик [6] підкреслюють, що для дітей старшого дошкільного віку з КІ формування соціальної компетентності є однією з основних життєвих компетенцій. Від рівня сформованості соціальної компетентності буде залежати можливість дитини з КІ здобути освіту, професію, роботу, а також соціалізуватися, тобто самостійно вести власний спосіб життя. Тому, починаючи з дитинства, необхідно вирішувати питання їх соціальної компетентності. У цьому випадку цілеспрямований процес соціалізації здійснюватиметься через систему сучасної освіти для забезпечення повноцінного та продуктивного життя [2].

З огляду на це, метою роботи закладу освіти загалом і кожного психолога/педагога зокрема буде створення умов для можливостей дітей із КІ, сприяння в покращенні якості їхнього життя, представлення та захист їхніх інтересів у соціальному середовищі. Це і відрізнятиме їх інтеграцію у суспільство і створить передумови для незалежного життя.

У процесі соціалізації дітей старшого дошкільного віку з КІ необхідно формувати початкові соціальні компетентності, що відображають загальнокультурні, особистісні та комунікативні вміння, які виступатимуть складником соціальних компетентностей. Ця компетентність спрямована на вирішення завдань, що пов'язані з уявленнями про себе, самооцінкою дитини, взаємодією та спілкуванням з однолітками, дорослими і соціумом, а також із визначенням вибору стилю поведінки [2; 8].

У закладі дошкільної освіти важливим є організація і проведення таких заходів, як спостереження за адаптацією та поведінкою дітей у групі, анкетування батьків із метою з'ясування особливостей взаємодії в родині дитини, психолого-педагогічне обстеження тощо. Усі ці заходи сприяють успішній соціальній адаптації та соціалізації дітей означеної категорії.

Задля формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку з КІ потрібен тісний взаємозв'язок освітнього закладу з сім'єю, родиною, опікунами. Це насамперед пов'язано з тим, що батькам необхідно виховувати у своїй дитині такі якості, як готовність допомогти іншим, уважність до оточуючих, доброзичливість тощо. Саме від таких рис характеру залежить успішна адаптація особистості в суспільстві. Також необхідно враховувати, що така риса характеру, як сором'язливість, може стати на заваді успішній адаптації. У подоланні сором'язливості та страху перед великою аудиторією величезна роль належатиме активній участі дитини в заходах, концертах тощо, що водночас буде й етапом формування соціальної компетентності. Також методом формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку з КІ можуть бути екскурсії, до участі в яких можна запрошувати батьків, друзів або знайомих дитини [6].

Соціалізація дітей старшого дошкільного віку з КІ полягає в їх інтеграції в суспільство, щоб вони могли засвоїти певні цінності та загальноприйняті норми поведінки, які є необхідними для життя в соціумі. Однією з умов успішної соціалізації постає підтримка та підготовка їх до самостійного життя.

Методичні рекомендації. Саме у старшому дошкільному віці починається етап становлення та функціонування унікальних механізмів поведінки особистості. *Комунікативну, емоційну та соціальну компетентності* дітей із КІ необхідно

формувати за допомогою ігрових вправ, які сприяють внутрішній активності дітей, соціальній довірі, вмінні самостійно розв'язувати проблеми, адекватній самооцінці, ініціативності в спілкуванні. Нижче наведено декілька прикладів.

Ігрові вправи («Давайте познайомимось», «Чарівний ліс», «Креативний малюнок», «Невербальне спілкування через скло») спрямовані на встановлення емоційного контакту з дітьми, формування продуктивної взаємодії, створення позитивного емоційного середовища, зняття тілесних бар'єрів. *Ігри, що сприяють формуванню комунікативної компетентності:* «Програвання ситуації», «Бліц – опитування», «Закорючка», «Злови погляд», «Коробка з секретом», «Каракулі Д. Віннікотта», «Сліпий і поводитир», «Аукціон скульптур», «Знайди собі пару», «Газета», «Жива картина», «Секрет», «Вгадай мене», «Зоопарк», «Доторкнися», «Розслідування». *Ігри, що сприяють формуванню емоційної компетентності:* «Дзеркало», «Подарунок другу», «Відображення», «Вгадай емоцію», «Весела сороконіжка», «Місток», «М'яч по колу», «Вираз емоцій», «Мій настрій», «Обличчя». *Ігри на формування емоційного ставлення, емпатії, довіри, почуття взаємодопомоги:* «Чарівні водорості», аплікація «Чарівний букет квітів», «Ввічливі слова», «Ласкаве ім'я». *Ігри, що сприяють формуванню соціальної компетентності:* «Атоми», «Гусінь», «Рука в руці», «Вгадай мене», «Клубок», «Плутанина», «Оркестр», «Путанка», «Спільний брезент», «Тільки разом!», спільний «Креативний малюнок», «Сонечко дружби», «Надай допомогу», гра-драматизація «Ріпка». *Ігри на узгодження власних дій з діями іншої дитини:* «Кенгуру та кенгуру», «Тримай м'яч», «Вгадай», «Кульки», «Узгоджені рухи», «Зрозумій мене», «Полювання на тигрів», «Оплески», «Перетворення», «Відображення», «Липучки», «Дракон», «Рукавички», «Мавпочка», «Лабіринт».

Таким чином, зазначимо, що представлені сутнісні особливості психологічного супроводу в рамках невербального інтелекту як засобу формування основних компетентностей дітей старшого дошкільного віку з КІ в контексті подальших напрямів їх реалізації. Аналіз науково-практичної літератури дав змогу констатувати, що невербальний інтелект як інструмент формування основних компетентностей у дітей старшого дошкільного віку з КІ можна розглядати в декількох аспектах: по-перше, як професійну діяльність психолога, який здатен надати допомогу та підтримку; по-друге, як процес, що охоплює комплекс цілеспрямованих послідовних психологічних дій, які допомагають старшому дошкільнику з КІ зробити самостійний вибір під час вирішення поставлених завдань; по-третє, забезпечують самореалізацію особистості, стабілізують емоційну сферу особистості, силу волі,

сприяють формуванню умінь розв'язувати поточні життєві ситуації.

Використані літературні джерела

1. Вовченко О. Особливості психологічного супроводу в рамках комплексного підходу до виховання дітей з кохлеарними імплантатами / О. Вовченко // Scientific Journal Virtus. – 2015. – № 4. – С. 44–46.
2. Глазунова С. Методика інтеграції дітей після кохлеарної імплантації у мовне середовище однолітків / С. Глазунова // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – 2013. – № 22 (2). – С. 193–205. – (Серія: Соціально-педагогічна).
3. Жук В. Особливості формування комунікативної компетентності дітей з порушеннями слуху / В. Жук // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. – 2017. – № 12. – С. 40–48.
4. Жук В. Формування слухо-мовленнєвих навчочок у дітей з кохлеарними імплантатами / В. Жук // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2022. – № 2 (106). – С. 15–27.
5. Замша А. Особливості діагностики особливих освітніх потреб дітей із порушеннями слуху / А. Замша // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. – 2019. – № 1(15). – С. 90–101.
6. Круглик О. Теоретичні підходи до формування міжособистісних стосунків у дітей з кохлеарними імплантатами / О. Круглик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2019. – С. 72–77. – (Серія 19).
7. Молоч О. Кохлеарна імплантація. Загальні засади корекційної роботи з дітьми з кохлеарними імплантатами / О. Молоч // Соціальна та освітня інклюзія: Історія, сучасність та перспективи розвитку. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні. – Чернівці : Технодрук, 2021. – Ч. 1. – С. 93–103.
8. Шевченко В. Особливості формування життєвої компетентності дітей дошкільного віку з кохлеарними імплантатами / В. Шевченко // Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти. Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Сковороди Г. – 2023. – С. 280–283.
9. Ching T. Psychosocial development in 5-year-old children with hearing loss using hearing aids or cochlear implants / T. Ching, L. Cupples, C. Wong // Trends in Hearing. Special Issue: Australian Hearing Hub. – 2017. – Vol. 21. – P. 1–19.
10. Din N. Socio-emotional development of children with cochlear implant: a systematic review / N. Din, G. Long, C. Umat // The Malaysian Journal of Medical Sciences: MJMS. – 2021. – No. 28(5). – P. 10.
11. Galvin K. Social development in children with early cochlear implants: normative comparisons and predictive factors, including bilateral implantation /

K. Galvin, D. Harris, J. Sarant // *Ear and Hearing*. 2018. – No. 39(4). – P. 770–782.

12. Lee E. Early communicative skills of children with normal hearing and hearing loss depending on chronological and hearing ages / E. Lee, H. Park, J. Yun // *Communication Sciences & Disorders*. – 2020. – No. 25(2). – P. 352–362.

References

1. Vovchenko, O. (2015). Osoblyvosti psykholohichnoho suprovodu v ramkakh kompleksnoho pidkhodu do vykhovannia ditej z kokhlearnymy implantamy [Peculiarities of psychological support within the framework of a comprehensive approach to raising children with cochlear implants]. *Scientific Journal Virtus*. 4. P. 44–46 [in Ukrainian].

2. Hlazunova, S. (2013). Metodyka intehtratsii ditej pislia kokhlearnoi implantatsii u movne seredovysche odnolitkiv [The method of integration of children after cochlear implantation into the language environment of their peers]. *Zbirnyk naukovykh prats' Kam'ianets'-Podil's'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Ohienka – Collection of scientific papers of Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University*. 22(2). P. 193–205 [in Ukrainian].

3. Zhuk, V. (2017). Osoblyvosti formuvannia komunikativnoi kompetentnosti ditej z porushenniamy slukhu [Peculiarities of formation of communicative competence of children with hearing impairment]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy – Education of persons with special needs: ways of development*. 12. P. 40–48 [in Ukrainian].

4. Zhuk, V. (2022). Formuvannia slukho-movlennievnykh navychok u ditej z kokhlearnymy implantamy [Formation of hearing and speech skills in children with cochlear implants]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia – Special child: education and upbringing*. 2 (106). P. 15–27 [in Ukrainian].

5. Zamsha, A. (2019). Osoblyvosti diahnostryky osoblyvykh osvitnikh potreb ditej iz porushenniamy slukhu [Features of diagnosis of special educational needs of children with hearing impairment]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy – Education of persons with special needs: ways of development*. 1(15). P. 90–101 [in Ukrainian].

6. Kruhlyk, O. (2019). Teoretychni pidkhody do formuvannia mizhosobystisnykh stosunkiv u ditej z kokhlearnymy implantamy [Theoretical approaches to the formation of interpersonal relationships in children with cochlear implants]. *Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Korektsijna pedahohika ta spetsial'na psykholohiia – Scientific Journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Correctional pedagogy and special psychology*. P. 72–77 [in Ukrainian].

7. Moloch, O. (2021). Kokhlearna implantatsiia. Zahal'ni zasady korektsijnoi roboty z dit'my z kokhlearnymy implantamy [Cochlear implantation.

General principles of corrective work with children with cochlear implants]. *Sotsial'na ta osvithnia inkluziia: Istoriia, suchasnist' ta perspektyvy rozvytku. Instytutsijni ta osobystisni aspekty vprovadzhennia v Ukraini – Social and educational inclusion: History, modernity and development prospects. Institutional and personal aspects of implementation in Ukraine*. Part 1. Chernivtsi. P. 93–103 [in Ukrainian].

8. Shevchenko, V. (2023). Osoblyvosti formuvannia zhyttievoi kompetentnosti ditej doshkil'noho viku z kokhlearnymy implantamy [Peculiarities of the formation of life competence of preschool children with cochlear implants]. *Formuvannia zhyttievoi kompetentnosti osib z osoblyvymy osvithnimy potrebamy v systemi pozashkil'noi, spetsial'noi ta inkluzyvnoi osvity – Formation of life competence of persons with special educational needs in the system of out-of-school, special and inclusive education*. Kharkiv. P. 280–283 [in Ukrainian].

9. Ching, T., Cupples, L., & Wong, C. (2017). Psychosocial development in 5-year-old children with hearing loss using hearing aids or cochlear implants. *Trends in Hearing*. Special Issue: Australian Hearing Hub. Vol. 21. P. 1–19.

10. Din, N., Long, G., & Umat, C. (2021). Socio-emotional development of children with cochlear implant: a systematic review. *The Malaysian Journal of Medical Sciences: MJMS*. 28(5). P. 10.

11. Galvin, K., Harris, D., & Sarant, J. (2018). Social development in children with early cochlear implants: normative comparisons and predictive factors, including bilateral implantation. *Ear and Hearing*. 39(4), P. 770–782.

12. Lee, E., Park, H., & Yun, J. (2020). Early communicative skills of children with normal hearing and hearing loss depending on chronological and hearing ages. *Communication Sciences & Disorders*. 25(2). P. 352–362.

Kolbasova Khrystyna, Postgraduate Student, Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

NON-VERBAL INTELLIGENCE AS A MEANS OF FORMING THE BASIC COMPETENCES OF OLDER PRESCHOOL CHILDREN WITH COCHLEAR IMPLANTS

Summary.

The article reveals and details the main principles, directions and components of non-verbal intelligence as a key tool that forms the main competences of older preschool children with cochlear implants as a formative part of psychological support. The author characterized the scientific novelty of the publication, which consists in the development of an effective system for the formation of basic competencies of older preschool children with cochlear implants, which is implemented through three interrelated directions: communicative, emotional, and social competence. The publication analyzes and systematizes the research of modern foreign and Ukrainian scientists, the main provisions are laid down

as the basis of the theoretical part of the study of older preschool children with cochlear implants. The work is based on a structural-functional approach and uses a number of auxiliary theoretical research methods, such as analysis, synthesis, generalization, systematization, comparison, empirical method, observation. The author defined and outlined the features of the formation of basic competencies in children of older preschool age. In accordance with the set goal, the specifics and the essence of the formation of basic competencies in older preschool children with cochlear implants are outlined. The tasks helped the author: to unravel the essence of the system of formation of communicative, emotional and social competences in older preschoolers with CI; to analyze the peculiarities of communicative, emotional and social competences in older preschoolers with CI at the early stages of their development under the influence of specially organized psychological support; to provide methodical, practical recommendations on the use of game exercises to create adaptive psychological

conditions for the successful integration into society of children with cochlear implants, by using non-verbal intelligence as a tool for development and correction of defined competencies. The conclusions emphasize that non-verbal intelligence, as a tool for the formation of basic competencies in older preschool children with cochlear implants, should be considered through the prism of such aspects as: first, as a professional activity of a psychologist capable of providing help and support; secondly, as a process containing a complex of targeted, consistent psychological actions that help an older preschooler with cochlear implants to make an independent choice when solving tasks; thirdly, as a phenomenon that ensure the self-realization of the individual, stabilize the emotional sphere of the individual, willpower, contribute to the formation of skills to solve current life situations.

Keywords: nonverbal intelligence; cochlear implantation; communicative competence; emotional competence; social competence; psychological support.

Стаття надійшла до редколегії 5 червня 2023 року